Zeitschrift: Beiträge zur nordischen Philologie
Herausgeber: Schweizerische Gesellschaft für Skandinavische Studien
Band: 15 (1986)

Artikel: Tid og virkelighed hos Peter Seeberg
Autor: Brøndsted, Mogens
DOI: https://doi.org/10.5169/seals-858381

Nutzungsbedingungen
Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Mehr erfahren

Conditions d'utilisation
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. En savoir plus

Terms of use
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. Find out more

Download PDF: 07.01.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, https://www.e-periodica.ch

MOGENS BRØNDSTED

Tid og virkelighed hos Peter Seeberg

Nordisk litteratur er en enhed når den anskues udefra, f.eks. af tysksprogede læsere eller studerende. Indefra set kan det knibe mere med fornemmelsen af samhørighed og kontakt. Et politisk initiativ til afhjælpning heraf var indstiftelsen af Nordisk Råds litteraturpris i 1962, som siden årligt under stor offentlig opmærksomhed er blevet tildelt et værk udvalgt blandt ti, idet hvert af de fem lande indstiller to nylig udkomne bøger (senest suppleret med det færøske, grønlandske og samiske sprogområde).

Det sidste danske værk der er blevet hædret på denne vis, var Peter Seebergs *Om fjorten dage* 1981. Dommerkomiteens begrundelse lød på at «heri har han på en nyskabende måde, med præcisionens mesterskab og gennem et spil med mange tidsperspektiver, givet stille menneskelige eksistenser en mytisk dimension». Dette blev fulgt udmærket op af en af komiteens medlemmer, Ulla-Britta Lagerroth, i pristalen ved overrækkelsen.[1] Der er også sidenhen kommet analyser og fortolkninger.[2] Da et værk belønnet med Nordisk pris erfaringsmæssigt vil blive læst og oversat både i og udenfor Skandinavien, kan der være grund til at gå nøjere ind på Seebergs bog. Dens særprægede struktur og tematik har betydning for den modernistiske prosa og dens selvforståelse.

Peter Seeberg er en reflekteret forfatter, og orienteret mindre mod Norden end mod syd. Han stammer fra en sønderjysk stationsby med brydninger mellem dansk og tysk kultur. Som student var han i Berlin, og han tog magistergrad i litteratur med speciale i Nietzsche. Senere har han bl.a. syslet med Wittgensteins sprogfilosofi. Hans sparsomme produktion bliver kun til af indre tilskyndelse, idet han til daglig er ansat ved et jysk provinsmuseum. Men også dette fremkalder eftertanke: bearbejdelsen af kulturstrømningerne sydfra, overhovedet forholdet til fortiden og muligheden for at trænge genskabende ind i den.

Det sidstnævnte motiv – sammen med forholdet til modernismens prosaeksperimenter – har været bestemmende for den trilogi af kortprosa, hvoraf den præmierede bog er sidste del. De to andre var *Dinosaurusens sene eftermiddag*

[1] Trykt i: Norsk litterær årbok, 1983.

[2] Sml. Ib Lucas i: Kritik 60 (1982); Erik Wikkelsø Pedersen i: Karneval 1982; Erik Skyum-Nielsen i: Nordisk tidskrift 1982, 3; Per Højholt og Mette Winge i: Bogens Verden 1983, 3.

(1974) og *Argumenter for benådning* (1976). Den første titel peger mod den fjerne fortid, den tredje og sidste mod den nære fremtid. Førstedelen blev indledt med «Testamente»: et pudsigt naivistisk aktstykke, hvor en dyrepasser i Jylland testamenterer sine ejendele til slægt og venner. Seeberg har erklæret at affattelsen heraf var en befrielse for ham, «nu levede jeg på rent overskud». Han overlader herefter sine værdier til os og beder os forvalte dem vel. Det er en disposition for fremtiden, en appel til læseren om at tage vare på hvad der rummes også i de kommende bind.

Tilsyneladende er de tre bøger så forvirrende og bizarre som en triptyk af Bosch, hvor realismen er blandet op med groteske fantasier. Men de viser sig ensartet komponeret hver i tre afsnit med underafsnit:

1. temaanslag i pseudodokumentarisk form
2. realistiske smånoveller
3. symbolske fabler og eventyr, der kan bringe H. C. Andersen i erindring, men også Seebergs nærmere forgænger Villy Sørensen.

Alle har en lille pointe at eftertænke, som sammenlagt bygger et perspektiv op. I et interview om det prisbelønnede værk udtaler forfatteren[3]:

> Det er en systematisk gruppe af fortællinger, som i princippet har sin fascination udfra en ganske bestemt måde at gennemarbejde tidsbegrebet på, hvor jeg har benyttet mig af den formel, som ikke er Wittgensteins, men min egen: Vi skal prøve at erindre det, som vi ikke burde kunne erindre.

Bogens opbygning er altså «systematisk», en episk parallel til den vidtudviklede lyriske systemdigtning, som i Danmark har sat sin navnkundigste blomst i Inger Christensens *det*. Og systematikken er igen bestemt af tidsbegrebet. Samlingen består af 24 tekststykker, samme antal som døgnets timer, og falder i grupper på 3, 6, 9 og 12:

Nr.	1-2	I	To timeplaner plus en slags vejrmelding
–	3-4		Forskellen i rejsetempo i nutid og datid
–	5-6		Erindringer gennem et årtusind og gennem et århundrede
–	7-9	II	Noveller fra henholdsvis 1859 – 1876 – 1893
		—	
–	10-20	III	Elleve skitser fra en stationsby 1927, sluttende med en snegls levnedsløb
–	21	IV	Den tolvte stationsby-skitse: om Henry Gabrielsen
		—	
–	22-23	V	To symbolske historier «Hønen og ægget» og «Tryllekunsten»
–	24	VI	Epilog «Om fjorten dage»

Nr. 1-9 tilhører den første af de nævnte genretyper, de 12 næste den anden og de 3 sidste den tredje. Man mindes folkeeventyrenes tretalskomposition med forvægt og bagvægt, hvorefter begyndelse og slutning er vigtigere end den lange midterdel. De hidtidige analyser har mest beskæftiget sig med novelle-afsnittene; men de er efter forfatterens udsagn ikke hovedsagen. Vi vil i stedet prøve at se værket som en helhed, hvor alle dele spiller sammen.

[3] I Audhumbla 1983, 1.

Første del (I) er opdelt i lighed med hele bogen i 2 × 3 underdele, parvis sammenhørende. Første underdel hedder «Timeplan» og er i sig selv todelt. Den angiver spændvidden ved at rumme tidsniveauer over og under det menneskelige: først timeplan for «en gammel gud», der slumrer gennem de fleste af ugens dage; fredag aften vugger han verden lidt, om søndagen ser han til sin enbårne søn en times tid. Gud er ikke helt død som hos Nietzsche, men unægtelig ældet og passiv. Man skal ikke regne med at han mærkes særlig meget i de efterfølgende skildringer. Dernæst timeplan for en snegl, indbegrebet af langsomhed – skemaet er helt tomt og udfyldes først i slutningen af bogens midte, en række skitser fra en sønderjysk stationsby. Her snegler tiden sig afsted og afbildes tilsidst i form af sneglen, som i løbet af et halvt år bevæger sig gennem byen, over jernbanelinjen til stationsbygningen, hvor den sætter sig på muren og afventer vinteren, bundet «til de erindringer der sang i huset». Det er dem vi er blevet vidne til i de forudgående skitser eller episoder.

Sneglens vandring er fyldt af gode oplevelser, og vi skal ikke kaste vrag på den langsommelige livsrytme. Det bekræftes af 2. underdel «klima», som lærer at alt er overgangstid; under overfladen ligger den sene modning, årstidernes lange eftervirkninger. Sidste sætning lyder: «Lærken synger vel ofte straks efter jul en sen morgen.»

Det følgende par af småafsnit (3–4) foregår som alle de øvrige i menneskenes verden, men atter kontrasteret som de to timeplaner. Det første – «Meddelelse til de ankommende passagerer» – karikerer det hektiske jag som er fulgt med den moderne togtrafik: over perronens højttaler meldes med minutangivelse en række beskeder om ændringer af afgange eller opfordring til bestemte personer om at indfinde sig omgående i informationen. Som modsætning til dette enerverende rejseliv kommer «Glæde over de toscanske marker juni 1302». På den herlige sommerdag holder de rejsende rast; en af dem bliver spurgt af en forbiridende rytter hvorhen han agter sig, og da han svarer «Til Firenze» får han beskeden at det er to hundrede år for tidligt, Dante er netop fordrevet! (I bogens talsystem giver året 1502 mulighed for tværsummen 17, der senere bliver af vigtighed.) Dette er unægtelig en anden art meddelelse inden ankomsten. På banegården var alt forsinket og i yderste øjeblik, i middelalderen har man tid i mængde.

I det sidste afsnitpar i 1. del (5–6) forsøger forfatteren, som i det middelalderlige billede, at «erindre det umulige». Først med «Erindringer fra tusind år», hvor en fælles jegfortæller beretter glimt fra jysk dagligliv gennem ti århundreder, lige fra nytåret 1000 (med vindstyrke 4 – altså en nutidig bevidsthed) op til 1920erne med nymodens fænomener som en Ford A og en chokoladeautomat. Derved antydes en epokefornemmelse, hvor indvirkningerne sydfra – såsom kristendommen og trediveårskrigens kejserlige tropper – sluttelig afløses af amerikansk teknik. Formen er brudstykker af en kulturhistorisk dagbog, med blichersk sprogtone. Derpå i nærmere perspektiv «Erindringer fra hundrede år», hvori en anonym meddeler gør rede for sin slægt tilbage til oldefaderen. Det baserer sig på en ytring hos Homer, som Seeberg har husket fra sine litteraturstudier, om at det ikke er ens egne oplevelser men især bedsteforældrenes man kan skildre.

Det er dog atter genskin af en udrindende epoke. Den gamle barnløse hjemmelsmand vil redde sine minder fra forglemmelse, løfte dem op af tidens strøm. Men opmærksomheden er samlet om de voldsomme begivenheder i de ældre slægtled; meddeleren selv kan ikke leve op dertil, hans liv er begivenhedsløst og endt i en ansættelse ved Post- og telegrafvæsenet – det væsen som mekanisk viderebringer andres meddelelser og oplevelser. For ham er «tiden bare gået, og den er ikke gået særlig godt. Objektivt betragtet» (s. 29). Man aner forfatterens medfølelse med sin fortæller, som kun kan leve gennem andre, eller knap nok det.

Forsøget på at bevare noget fra at synke tilbunds i tidens strøm er et tema der varieres i de tre stykker i 2. del (7-9). Der er tidsfæstet ved intervaller på 17 år, markerende generationsskiftet; i det sidste optræder en gravid syttenårig pige, datter af en ledvogter – jernbanen er det stadige tidssymbol – og der kommer et barn til verden, som er på alder med Seebergs far, født 1893. Det er efter hans eget sigende «udgangspunktet for min tidsregning». Derfor foregår det andet stykke 1876 og det første 1859. Denne indledende episode, «I middagsstilheden», er udpenslet med Flaubertsk realisme, idet den naturbeskrivende optakt om stilheden før tordenen, da tiden er standset, forbereder pointen. Tre purunge søstre skal fotograferes i haven, men efterpå overtaler de fotografen til at forevige dem som nøgne græske nymfer i buskadset. Netop for-evige: Minna (= minde), som får ideen, siger højtideligt at «nu har vi gjort noget vi aldrig vil glemme» (s. 44). – Tilsvarende handler midterstykket, «Drømmen om folket» fra 1876, om en folkemindesamler der optegner viser i folkemunde, men så at sige i kapløb med tiden. Da han på ny skal opsøge en gammel meddelerske er hun netop død, slået ihjel af sin halvfjerdsårige søn på gården, fordi hun beskyldte ham for sodomi. Nu vil visesamleren besøge sønnen i tugthuset for at høre ham kvæde. Den lille landsby befinder sig ved et tidehverv: man er i færd med at afstikke banelinjen «lige der hvor den gamle snedker så toget komme brusende for nogle år siden» (s. 65). Fremtiden er på vej og vil fortrænge fortiden, men folkloristen føler at han vil huske alting herfra, her «var ingenting til at glemme». Undtagen vel den romantiske forestilling om det ufordærvede folk. – Slutstykket fra 1893, «Ærinde om formiddagen», viser os en ung oppasser i Metz, hvem oberstinden har pålagt at bringe hendes afdøde kat til en garver. Katteskindet skal bevares for eftertiden. Da gadedrenge snapper pakken med katten fra ham og smider den i floden, må han bede garveren fange en anden kat og aflive den. Selv overskrider han sit mål af tid, da han erfarer at han er blevet far (han kunne hvad tidspunktet angår være forfatterens bedstefar). Det forbinder ham med den frugtsommelige ledvogterdatter. Og ligesom hun har sin kærest i Frankrig, aner man at han stammer fra Sønderjylland, som dengang var underlagt Tyskland med tysk værnepligt.

Men de tre stykker i afdeling II er tillige underlagt Seebergs diskrete og spidse ironi. Det som bevares fra glemsel og undergang, er ikke noget ægte virkeligt, men snarere forløjet. Pigernes aktbillede er et kunstigt tableau, viseoptegnerens «drøm om folket» svarer ikke til de barske realiteter, og oberstindens katteskind vil være et falsum.

Herimod sætter fortælleren nu sin agt at give sanddru tidsbilleder uden besmykkelse. Det sker i anden hoveddel (III–IV), der fortsætter med samme tidsintervaller på 17 år. Åbenbart er det mislykkedes i første omgang, eftersom årstallet 1910 overspringes; Seeberg har udtalt at det pågældende stykke var «for dårligt og for slapt». Men det næste, 1927, der rækker ind i forfatterens egen levetid, er til gengæld bredt ud over en række stille eksistenser fra hans sønderjyske hjemsted, samlet om stationen og med den nævnte snegl som slutvignet. Det Herman Bangske udtryk faldt også dommerkomiteen i pennen, men det er ingen følsomme idyller. Her er lokumstømmersken og hendes indædte krig med trafikkontrolløren; vi præsenteres videre for skrædderen, frisøren, bageren, fiskehandleren, defektricen og skovarbejderen. Udenfor professionerne står alkoholikeren, tjenestepigen og den halvstore dreng, der i et midterafsnit gør en rundtur forbi alle købstadhusene. Personerne går igen fra stykke til stykke, og alt foregår samtidigt (omkring en enkefrues 85årsdag, ligeledes et multiplum af 17). Men de har også det tilfælles at fællesskabet er skrøbeligt; det er i grunden indelukkede eksistenser i hver sit sneglehus, kontaktløse eller med afmægtige forsøg på kontakt. Den snævre tidsramme udelukker ikke at fortiden mærkes determinerende, især ved spændingen mellem dansk og tysk, forstærket under 1. verdenskrig, og den medvidende læser forudser samme konflikt under 2. verdenskrig – taktfuldt forbigået ved at der intet kapitel findes om 1944. Også 1961 er udeladt, men hvis Wikkelsø Pedersen har ret i at det næste afsnit – IV «Præsentation af Henry Gabrielsen» – foregår 1978[4], er syttenårsmodulet overholdt. Dette 12. og sidste stationsbystykke har fået sin særlige placering – som ene udgørende fjerde afdeling – fordi der heri bliver hejst nogle positive signaler. Den 60-årige banefunktionær Gabrielsen er ved at trænge ud af sneglehuset, «bryde isen» i vennelag, ligesom han har haft et godt sidespring med en veninde. Han filosoferer over livet og den sene udvikling, som kunne det være forfatteren selv (sml. udsagnet om lærken i «Klima» ovenfor). Og han formulerer hvad man med Erich Kästners udtryk kan kalde bogens «Eisenbahngleichnis»:

> Det var *jernbanevæsenet*, – togene der glider forbi stationen, og glider forbi hverandre, og folk ser hinanden i med – eller modsat retning i korridorerne eller de åbner vinduerne og forelsker sig uopretteligt i hverandre, når togene passerer og forlader hverandre, men dog ude på hovedlinjerne i natten ved, at disse møder også løber videre, – *jernbanevæsenet* og ikke automobilismen, der havde givet billede til relativitetsteorien og dermed havde givet århundredet en model, der ikke så snart ville findes mage til.

Om Einstein selv, der nævnes i næste afsnit, findes jo den anekdote at han på en togrejse blev genkendt af en passager der hilste høfligt og spurgte: «Undskyld hr. professor, holder Marburg ved dette tog?» Einstein kunne måske have svaret at det beror på hvor man skal hen, for også sted og mål er relative størrelser.

Med disse generelle og teoretiske aspekter forlader fortælleren den ydre virkelighedsskildring til fordel for andre genrer i sidste del (V–VI). Nu gælder det de

[4] Se Karneval 1982, s. 163.

store og krævende tidsperspektiver, og de lader sig ikke anskueliggøre uden ved hjælp af fabulerende fantasi.

Femte del falder i to underdele, der skal illustrere tidens begyndelse og fylde. Den første «Hønen og ægget» fremtræder som en folkemindeoptegnelse og er foregrebet i historien om indsamleren (s. 59). Dér kaldes det et sagn, men rettere er det en folkelig myte om verdens tilblivelse. Den besvarer det gamle spørgsmål om hvorvidt hønen eller ægget kom først, med at en høne var til før alt andet. Efter at have ruget i tre uendeligheder frembragte den en hanekylling; denne måtte træde sin mor for at verden kunne komme videre, og den formerede sig med alle de nye kyllinger. Men hønen savnede uendelighedens ro og flyede bort i mørket, mens de aktive frembringere spiste stjernerne og levede i deres kolde lys.

I denne ætiologiske myte møder vi på ny de to tidsdimensioner som blev kontrasteret i begyndelsen: den rastløse aktivitet på banegårdsperronen og den kontemplative hvile ved den toscanske markvej. Den dynamiske civilisation og den statiske meditation. Den faustiske stræben modsat det dragende «Verweile doch». Men nu får tidspolariteten yderligere perspektiv ved at forbindes med en kønspolaritet og en mørke-lys-polaritet. Hanverdenen er lys og kold og præget af effektiv produktivitet; høneverdenen er mørk og varm og præget af evighed – og derhen længes alle elskende, hedder det i mytens slutning.

Flere og flere ringe lægges omkring centraltemaet: her blev det kærligheden, nu kommer kunsten og døden.

Den anden underafdeling er betitlet «Tryllekunsten». Den hører til de symbolske fabler, som Villy Sørensen lancerede med sine *Sære historier*, og som Seeberg fortsatte med sin samling *Eftersøgningen*. Den er i eventyrets naivistiske form og har motivlighed med Sørensens «Det ukendte træ».[5] En tryllekunstner kvitterer for bifaldet med et ekstranummer, som ganske vist tager lang tid: et frø skal lægges i jorden og spire efter ni år, vokse op i ni år til et frugttræ og efter ni år blomstre og bære de mest velsmagende frugter. Folk i den lille by er begejstrede, og efter de 27 år kommer der 11 æbler. De elleve udvalgte der får lov at spise dem, priser smagen i høje toner, og alle de andre glæder sig til det bliver deres tur. «Måske blev man gammel og lykkelig af at vente.» Aviserne går ind, for der er ingen ufred at skrive om, kun enighed og glæde.

Det kan tolkes som kunstnerens drøm om at bringe sit publikum forventningens og opfyldelsens glæde. Inden for bogens tidssystem kunne det sammenholdes med at der for året 1927 (dvs. 3 × 9 efter århundredregningen) er frembragt 11 småbyfrugter (afsnit III). I så fald en påmindelse til læserne om at nyde dem omhyggeligt og påskønne den gode trylledigter. Inden han forsvinder i det følgende slutstykke, gør han opmærksom på sin efterladte arv – det svarer til det indledende «Testamente» i *Dinosaurusen* og afrunder således trilogien.

Forventningen spændes dermed til det afsluttende stykke (VI), der bærer samlingens titel *Om fjorten dage*. Det er en sjæl efter døden der taler, en mand i et

[5] Sml. min analyse og genrekarakteristik i Meddelelser fra Dansklærerforeningen 1965.

mellemstade mellem jord og himmel – med betegnelser fra den fordrevne Dantes Commedia kan man sige et purgatorio eller limbo. Han henvender sig til sin elskede som endnu er i live, om at komme snart, måske om 14 dage. Rejsen skal ske i waggon, trukket af ungdommens damplokomotiv (afbildet på bogens omslag). Nu får jernbanetoget sin sidste metafysiske symbolladning. Han vil vente på stationen, og hvis hun går til ham, kan de sammen stige opad – som Dante og Beatrice. Ellers må han forblive i mellemsfæren med blikket rettet mod jordelivet, en tilstand hvor «tiden er lang, men ikke tung». Han samtaler med den nylig afdøde Bresjnev om genfødelsens mulighed. Selv ønsker han i givet fald «blot at være een af dem, der kommer ud af skovbrynet og bag markerne ser byen og fjorden og hører stemmer tale. En hånd, der modtager, et blik, en gade ind mod forventningen» (s. 221). Her har tiden fundet sit endelige, rolige leje, den menneskelige kontakt er retableret, erindringen kan rettes fremefter. Lavmælt og vidende klinger værkets epilog, ordene falder vægtige og dog lette. Opfordringen til kvinden går ud på at se om vejrberetningen er gået i opfyldelse. I disse hverdagsord kan vi genkalde os prologens «Klima», det lille lærestykke om overgangstidens fylde. Sidste sætning lyder: «En ruhed i halsen, sådan er det.» Begyndelsen til enden.

At tidsbevidstheden hører sammen med erkendelsen og dermed eksistensforståelsen, er en gammel filosofisk erfaring. Man har skelnet mellem den objektivt målelige og den subjektivt oplevede tid. Man har skelnet historisk mellem det cykliske, det lineære og det spiralformede tidsforløb. I alle sådanne tilfælde defineres tidens gang ud fra hændelser og begivenheder. Men et særligt forhold indtræder når de tidsdefinerende tildragelser udspilles fjernt fra den enkelte. Individet føler sig udenfor eller fremmed i sin samtid, og dermed uvirkelig og uegentlig i eksistentiel mening. Af en sådan fornemmelse udsprang Peter Seebergs forfatterskab i 1950ernes farveløse tiår med den «tavse» generation og afmagten overfor samfundets anonyme kræfter eller storpolitikken. Debutnovellen «Spionen» (1953) beskrev i det små en ung mand i forhold til gruppen eller kliken, hans udspionering og identifikationslængsel. Debutromanen *Bipersonerne* (1956) skildrede – efter et lignende tidsskema som den ovennævnte «Timeplan» – en triviel uge under krigen i UFA-atelierernes uvirkelige kulisseverden; den foregår i Berlin 1944, det år som senere overspringes i stationsbynovellerne. Udenfor skaren af tvangsudskrevne fremmedarbejdere står den danske frivillige, der tragter efter at opleve noget reelt som hovedperson, men bliver snydt for sin lynende skæbne, som det hed hos Johs. V. Jensen. Hans navn Sim, konjunktiv af sum, peger på den irreelle eksistens. Det samme gælder Tom i den følgende miniroman *Fugls føde* (1957); hans problem både som menneske og forfatter er at bryde igennem tomheden til en virkelighed. Forfattermediet er sproget, og sprogets grænser for erkendelsen og virkelighedens fragmentariske karakter blev en motivering for Seebergs beskæftigelse med Wittgenstein.

Også i de senere romaner *Hyrder* og *Ved havet* er det temporale forløb stærkt koncentreret, men nu sat i modsætning til en opgåen i de tidløse naturelementer,

vandet og luften.[6] Når Gray med den grå og uforløste sjæl i hyrderomanen drømmer om at opsuges i himmellyset, foregribes den transcendente slutning i *Om fjorten dage.* Om Fellini, der er blandt dem jeg'et heri har truffet efter overskridelse af jordetilværelsen, hedder det at «efter blot en dag var han gennemsigtig, på en uge var han blot lysskær». Tiden bliver potenseret som overgang til evigheden. Dog i denne blændende forklarelse forsvinder identitet og eksistens. Jeg'et ønsker i grunden ikke at svinde væk, men at forblive i tiden og eksistensen, fordi det er hans *virkelighed.* Denne virkelighed ligger forklaret – erklärt og verklärt – som egentlighed i de citerede linjer om en genfødt tilværelse. Bresjnev forestiller sig tilsvarende at genfødes som søn af en korporal i 11. kaukasiske jægerregiment, helst før revolutionen – for «også tiderne må komme igen»! Det kan være en spøgefuld antydning af den cykliske historieteori, men det gemmer også den historiske forfatters længsel efter at kunne fødes ind i fortiden.

Som helhed er epilogen med bogtitlens overskrift vendt mod fremtiden. Den er stilet til et kvindeligt du, men læseren undgår ikke at føle ordene rettet til sig. Når de kommende 14 dages hændelser og sysler måske vil være de sidste i dette liv, må man tage vare på nutiden. At komme ud af skovbrynet og se byen og fjorden og høre stemmer tale, det er at leve i nuet. Således bliver tidsdimensionen ikke alene ekstensiv, men også intensiv. Tid og virkelighed flettes sammen.

[6] *Ved havet* foregår ligesom Joyce's *Ulysses* i løbet af en dag fra morgen til midnat, og forløbet markeres med minuttal i margen. Men om handlingens sted hedder det: «Stranden har altid været der. Den er før alt andet og bliver længere end alt andet. Den er det første og det sidste. Men før den og efter den er havet. Menneskene fylder så lidt i strandens tid. Og ingenting i havets. Hvis havet har tid?» Refleksionen, der gentages på bogens bagside som en mottotekst, er tillagt romanens ræsonnør, en gammel folkemindesamler der foregriber viseoptegneren i *Om fjorten dage.* Sml. også BJARNE SANDSTRØM i: *Danske digtere i det 20. århundrede*, IV, 1982, s. 27.